

### **Emne 3: Kvinders vilkår og rettigheder**

#### **Opgaveformulering:**

- Med udgangspunkt i oplysninger fra mindst to fremstillinger skal du gøre rede for danske kvinders vilkår og rettigheder i perioden fra o. 1870 til 1915.
- Foretag herefter en kildekritisk analyse af uddragene af henholdsvis Caroline Testmans indlæg i "Dagbladet" i 1887 og Carl Plougs tale i Landstinget i 1888 med fokus på argumenter for og imod valgret til kvinder.
- Diskuter og vurder afslutningsvist den samtidige litteraturs betydning for kvinders vilkår og rettigheder i perioden. Perspektiver til mindst én tekst fra undervisningsforløbet i dansk i denne del af opgaven.

#### **Bilag:**

- Caroline Testman: "Om Kvindens Stemmeret ved de kommunale Valg". Indlæg i "Dagbladet" den 9.1. 1887
- Carl Plougs tale i Landstinget d. 10. februar 1888

## "Om Kvindens Stemmeret ved de kommunale Valg". Indlæg i "Dagbladet".

Af Caroline Testman. Fra: <http://www.kvinfo.dk/side/1056/>

**Kildeintroduktion:** Den 9. januar 1887 bragte "Dagbladet" (dansk avis, udgivet i København 1851-1930) et indlæg om kvinders kommunale valgret. Indlægget var skrevet af Caroline Testman, mangeårigt medlem og medstifter af Dansk Kvindesamfund. Ligesom flere af tidens kvindelige skribenter, skrev hun under pseudonym. Nedenstående tekst er et uddrag af indlægget.

I Januar Maaned dette Aar vil Folketinget sandsynligvis komme til at behandle Frederik Bajers Forslag om Valg af Borgerrepræsentanter i Kjøbenhavn, hvortil er knyttet den kommunale Stemmerets Udvidelse til Kvinder under lige Vilkaar med Mænd. (...)

Medens der øjeblikkelig raabes Vagt i gevær mod Kvindens Deltagelse i det sociale Livs Bevægelser, Kampe og Arbejde, har dette Forslag vakt yderligere Forbitrelse, og man hører flot henkastede Paastande om det Ubetimelige i at give Kvinden kommunal Valgret; men i virkelige og vægtige Grunde derimod skorter det rigtignok paa.

Vi skulle i det Følgende søge at vise, hvorfor nævnte Forslag bør vedtages, baade som en simpel Retfærdigheds Handling og for Samfundets Skyld, der saare vel har Anvendelse for enhver brugbar Kraft, der findes i det.

Al Valgberettigelse og Valgbarhed er knyttet til Skatteydelsen til Kommunen, og udelukkede derfra ere personlig og økonomisk Umyndige, Forbrydere og Kvinder. Betingelsen for at vælges og vælge er altsaa nu knyttet til Skatteydelsen, og da Kvinden ligesaa fuldt deltager i denne, som Manden, idet hun maa betale Indtægtskat, Kirke- og Præstепenge og, dersom hun har Grundejendom i Byen, alle deraf flydende Skatter, saa opfylder hun alle de Krav, hvortil de nævnte Rettigheder knytte sig; men hun er udelukket fra disse. Dersom alle Kvinder vare umyndige for Loven, vilde der være en Slags formel Ret herfor, men det er ikke Tilfældet, den ugifte Kvinde er myndig med sit fem og tyvende Aar, Enken uden Hensyn til Alder; desuagtet stilles hun med Hensyn til kommunal Valgrettighed i lige Række med Umyndige og Forbrydere. (...)

Baade statlig og kommunalt eje vi en repræsentativ Forsamling, og i den skulle og bør alle Klasser af Landets Borgere have Sæde, naar de forresten opfylde de Krav, hvorpaa Berettigelsen dertil hviler.

Ved Valget af Borgerrepræsentanter søges altid Folk, der sidde inde med Fagkundskaber til en af Kommunens mange Slags Forvaltningsgrene, som Fattig-, Fængsels- og Skolevæsenet, Skatte-, Formue- og Bygningsvæsen m. m., og der spørges ikke, om Borgerrepræsentanten kjender dem alle, men, om han har en Specialitet, eller han vælges ogsaa for at repræsentere en enkelt Stand. Det er berettiget; thi derved opnaar Kommunalbestyrelsen i sin Midte at faa den fornødne Fagkundskab, og enhver Stand bliver repræsenteret. Men saa kommer Spørgsmaalet: Hvorfor er Kvinden udelukket? Hvem varetager hendes Ret og Tarv?

En Mand kan ligesaa lidt repræsentere en Kvinde, som en Stand den anden, den Udelukkede kommer altid til at lide derunder. Er hun udelukket, fordi hun ikke ejer nogen Kundskab, som kan komme Kommunens Bestyrelse tilgode, hverken direkte ved at have Sæde i den, eller indirekte ved at vælge Medlemmer dertil, som varetage deres og hendes Tarv?

Man kan med det daglige Livs Erfaringer for Øje ikke nægte, at Kvinden sidder inde med specielle Kundskaber i flere af de under Kommunen hørende Forvaltningsgrene, som Undervisningsvæsenet, hvor der vilde være særlig Anledning baade til, at hun valgtes og selv kunde blive valgt, da Kommunen har et ligesaa stort om ikke større Antal Pigers som Drenges Skoleopdragelse at varetage. Her skulde det synes, som om der maatte være Brug baade for hendes pædagogiske Erfaring og for hendes kvindelige Evne til at

gribe det for Børn Passende.

Ligesaa er det med Fattigplejen, hvori allerede et stort Antal Kvinder i en Række af Aar med udmærket Dygtighed og Iver deltagte. De lade sig ikke blænde af utidig Medlidenhed eller forføre til kun at høre paa Hjertets Stemme, som man saa gjerne beskylder Kvinden for. De undersøge skarpsindig og bringe Hjælpen paa rette Maade. Understøttelsesforeningen har nogle af sine bedste Undersøgere blandt Kvinderne, og tror man ikke, at Kommunen, der har hele Fattigvæsenet under sig samt Tilsynet med de under dette hørende Børn, vilde finde en fortrinlig Hjælp hos hende?

Gjentage vi nu Spørgsmaalet: hvorfor Kvinder hverken kunne vælge eller vælges til

Borgerrepræsentationen, uagtet de fuldt ud opfyldte Lovens Krav dertil og have Betingelserne derfor, bliver Svaret: "De ere Kvinder".

(...)

Foruden den Indvending, at Kvinden qua Kvinde ikke skulle kunne vælge eller vælges til en repræsentativ Forsamling, er ogsaa den bleven gjort, at hun i Almindelighed mangler Modenhed dertil. Den samme Indvending fra de Regerendes Side er altid bleven gjort mod det menige Folks Deltagelse i Styrelsen.

I 1848 stod Flertallet af det danske Folk ogsaa umodent ligeoverfor vor Konstitution, maaske mere, end Kvinden nu gjør. Det var ligesaa uvant til at deltage i Regeringsarbejdet, som hun, men det har arbejdet sig op dertil, og det Samme vil blive Tilfældet med hende, naar hun faar Anledning til at deltage i offentlige Tillidshverv; thi med Arbejdet naas Udviklingen og Dygtigheden.

Ved at skrive om "Tillidshverv" kommer Erindringen om en anden Skare af Indvendinger, der hvile paa den forældede Anskuelse af Kvinden, som ene henvist til Hjemmet.

Hvad skal der blive af Tilsynet dermed, dets Fred, Ro og Hygge, naar Husmoderen ogsaa kastes ud i det sociale Livs Arbejder, deltager i kommunale og tilsidst maaske ogsaa i det uhyggelige politiske Livs Kampe? spørger man.

For det Første ere, ikke alle Kvinder Hustruer eller have Pligter, som knytte dem til et Hjem. Her i Kjøbenhavn er der f. Eks. efter Statistisk Tabelværk fra 1880 af Kvinder paa over 20 Aars Alderen 37,713 gifte, medens 44.714 eller over Halvdelen ere ugifte, Enker eller Fraskilte, og gaar man op til 40 Aars Alderen, er der kun 16.763 gifte, men 19.740 ugifte og Enker eller 54 procent, der tildels ikke ere bundne af et Hjems Pligter. Dog, selv om Alle vare bundne til et Hjem, tror man da for Alvor at kunne være gjældende, at de absolut maatte forsømme det ved at blive Vælgere?

At ofre en Time eller to, naar Valgene skulle finde Sted, eller Valgmøder afholdes, kunde vistnok ske uden Skade for Hjemmets Pligter, man tænke kun paa, hvor ofte en selv meget omhyggelig og samvittighedsfuld Hustru og Moder er ude paa Visitter, i Selskaber eller til andre Forlystelser, og skulde det ske, at en Hustru indvalgtes i Borgerrepræsentationen, - det blev maaske en af Kjøbenhavns 16.763 gifte Kvinder over 40 Aar - saa fandt hun, dygtig og fremragende, som hun maatte være for at vælges, nok Tid til uden Skade for Hus og Hjem at opfylde sine borgerlige Pligter. Vi se jo allerede nu det, daglige Liv, at Hustruer vide at skaffe sig Stunder til opofrende Virken i Veldædigheds Øjemed, for ikke at tale om de mange Tilfælde, hvor hun allerede nu har en Virksomhed udenfor sit Hjem, uden dog at forsømme dette.

## Carl Plougs tale i Landstinget d. 10. februar 1888 (uddrag) Fra <http://www.kvinfo.dk/side/1056/>

**Kildeintroduktion:** Ved 1. behandlingen af lovforslaget d. 10. februar 1888 holdt Carl Ploug et langt indlæg i Landstinget, hvor han argumenterede imod at inddrage kvinder i det politiske liv. Hans forslag til dagsordenen: "Da Landstinget formener, det hverken vil være i Kvindernes eller i Samfundets Interesse, at der tildeles dem Valgret, gaar det over til Dagsordenen" blev vedtaget og forslaget dermed forkastet.

Uddrag af 1. Behandling af Lovforslag om Kvinders kommunale valgret i Landstinget d. 10. februar 1888.

Den sidste Sag paa Dagsordenen var: Første Behandling af Forslag til Lov om Kvinders kommunale Valgret.

(...) Dertil kommer nu, at vore Kvinder slet ikke ere forberedte til at træde ind i politisk Virksomhed. Jeg vil naturligvis ikke her gjøre noget Angreb hverken paa den kvindelige eller paa nogen anden Undervisning. Men naar man her skulde begynde paa noget saa aldeles Nyt, som endnu ikke er set i noget europæisk Land, at Kvinden skulde deltage i Valgmøder og i de lovgivende Forsamlinger, vilde de dog vistnok mærke, at de savnede adskillige Forudsætninger og det, ikke blot Kundskab til den bestaaende Lovgivning, som vi Andre ogsaa kunne mangle mangan Gang. Der maa være en hel Del Sagkundskab samlet i en saadan Forsamling, om den med Held skal kunne afgjøre de den forelagte meget forskellige Sager. Og ganske uden Forkundskab i den tidligere politiske Historie og i det Hele i Fædrelandets og Udlandets Historie kan man ikke være, naar man her skal kunne virke med Held. Dertil ere Kvinderne hidtil ikke opdragne og underviste efter min Mening. De ere opdragne til mange andre gode Ting; men Historie og navnlig den politiske Historie tror jeg ikke har været nogen Hovedgjenstand for Undervisning noget Steds, før i den allernyeste Tid og kun paa ganske enkelte Steder.

Jeg tror nu heller ingenlunde, at Kvinderne i Almindelighed i deres store Flerhed ønske at opnaa politisk Valgret. Man har i Fjor modtaget en Adresse<sup>1</sup> fra 17-1800 Kvinder i Kjøbenhavn, og man har i Aar faaet en fra Varde. Lad os nu ogsaa tillægge de ærede Kvinder i Varde og Kjøbenhavn samme Betydning. Jeg vil ikke fornærme den Ene paa den Andens Bekostning, men jeg vil dog gjøre opmærksom paa, at her i Kjøbenhavn samles naturligvis de største Modsætninger, her findes vistnok de mest radikale, mest fantastiske og mest voldsomt fremadstræbende Kvinder; men at de fandtes paa Vestkysten af Jylland har jeg aldrig hørt, og jeg tror det heller ikke. Det undrer mig alligevel ikke, at man har kunnet samle saa mange paa noget af Stederne. Men hvad vil 36-3700 forslaa mod den Million, som Danmarks Kvinders udgjøre, eller mod de 300,000 eller flere, som vilde blive Vælgere i Fald den store Reform, eller som jeg hellere vilde kalde den, Samfunds-Revolution, blev gennemført? Jeg tror navnlig, at ikke blot den større men ogsaa den bedre, den mest følelsesfulde og sit kvindelige Kald mest opgaende Del af Kvinderne slet ikke vilde blive glad ved denne Reform eller vilde ønske at tage Del i det Liv, som da vilde komme til at udfolde sig. Det er nu 30 Aar siden, jeg med stor glæde stemte for, at den Uret mod Kvinden skulde gjøres god, som Fædrene havde efterladt, idet der kun tilkom Kvinden halv Arveret med Manden, og ligesaa villig stemte for, at den 25aarige Kvinde skulde være myndig over, hvad hun selv eiede. Vi have siden vedtaget en lille Lov, som jeg ogsaa villig har stemt for, den der har søgt at sikkre den arbejdende gifte Kvinde Ret til selv at raade over sit Erhverv. Jeg tror rigtignok, at det kun er faa Tilfælde, hvor denne Lov bliver anvendt til Bedste for den i Ægteskab levende Kvinde, men jeg betragter den dog som en human og billig<sup>2</sup> Lov. Jeg vilde fremdeles

---

<sup>1</sup> Adresse = Henvendelse

<sup>2</sup> Billig = Rimelig

ønske, men jeg tror ikke det lader sig gjøre ad Lovgivningens Vei, at der kunde skaffes en større Sikkerhed for, at den Kvinde, der har Formue, naar hun gifter sig, ikke bliver berøvet sin Kapital uden sin Vidende og Villie; thi det er jo et Tilfælde som undertiden indtræffer, at letsindige Mænd forøde deres Hustrus Formue. Lader det sig ikke gjøre, saa kunne Forældrene jo ogsaa sørge for, at deres Børns Formue helt eller delvis baandlægges, naar saa den ærede Justitsminister undlader at løse Baandet; thi det veed jeg ogsaa kan lade sig gjøre. Denne Sikkring af Kvindens Stilling skulde jeg gjerne gaa med til. I det store Samfund tror jeg det tilkommer eller tilhører Kvinden at besørge det, som jeg med et kjønt Ord vel gjerne kan kalde Hjerteanliggender. Jeg tænker ikke herved paa noget Forhold mellem Mand og Kvinde, men jeg tænker paa Omsorgen for Alt det, hvorfor Lovgivningen kan udrette saa uendelig Lidt, men hvor den private Virksomhed kan udrette saa overordentlig Meget. Jeg tænker paa den Virksomhed som udspringer af Humanitet og Kristenkjerlighed mod Medborgere og Børn; jeg tænker paa Opdragelse, Undervisning, Fattigpleie, Sygepleie og meget af samme Art. I denne Retning er der overordentlig Meget at gjøre, og der kunne vi slet ikke undvære Kvindens Hjælp. Samfundet kan slet ikke være tjent med, at Kvinderne drages bort fra de Kjerlighedsgjerninger, der ligge for dem for at skjændes med os i en Valgforsamling eller i et Thing. Det vil aldeles ikke gaa, som den ærede Ordfører i Folkethinget har ment, at Diskussionen vil blive høfligere - jeg synes for resten, at vi ere temmelig høflige imod hinanden i dette Thing - den vilde let blive hidsigere og mere lidenskabelig, hvis vi hver havde en Kvinde ved vor Side. For den parlamentariske Kamp, baade den udenfor Thingene og den i Thingene ønsker jeg vore Kvinder fritagne. Den giver baade Sved og Støv - jeg vil ikke sige Snavs - og ingen af Delene vil klæde dem. De ville gjøre megen mere Nytte for Samfundet og bedre bevare den Plads i Livet de have havt siden Verdens første Dage, dersom de forblive udelukkede fra det politiske Liv.

Jeg angriber dem ikke, jeg erkjender alle deres gode Evner. Udmærket dygtige Kvinder have ved enkelte Leiligheder og i enkelte Stillinger erhvervet sig et stort Navn i Historien, men det er jo Noget, der ikkun ligger for den Enkelte. Den store Flerhed vilde snart se, at de havde overordentlig liden Frugt og Glæde af at deltage i den Virksomhed her er Tale om. Den er i Grunden ikke saa interessant, og navnlig har den nu i mange Aar givet saare ringe Udbytte. Jeg tror, at Kvinden bør være, hvad allerede Bibelen kalder hende Mandens Medhjælp, men hans Medhjælp i det private Liv. Som saadan kan hun udrette overordentlig Meget. Hun bør renoncere<sup>3</sup> ikke paa de Laurbær, der vindes paa Kunstens og Videnskabens Omraader, thi dem staar det jo hende frit for at beile til lige med Manden, men paa dem, der vindes paa det politiske Omraade; (...) Ligesom jeg har altid været rede til at forsvare baade Kvinden og Landet, saa forsvarer jeg ogsaa nu Begge, idet jeg modsætter mig dette Forslags Fremme.

Jeg tillader mig at foreslaa det høje Landsting at vedtage en ganske kort og tør Dagsorden og dermed at henlægge Sagen. Dagsordenen lyder saaledes: "Da Landstinget formener, det hverken vil være i Kvindernes eller i Samfundets Interesse, at der tildeles dem Valgret, gaar det over til Dagsordenen."

---

<sup>3</sup> Renoncere = Give afkald på